

# DẪN NHẬP

## I. Mục đích của việc làm biên mục

Các tài liệu thư viện thuộc đủ loại hình: sách, tạp chí, tài liệu thính thị [tài liệu nghe nhìn], tài liệu điện tử, v.v. Nếu thư viện muốn phục vụ độc giả một cách nhanh chóng và hữu hiệu thì thư viện cần phải sắp xếp những tài liệu này theo một trật tự nào đó để khi cần đến, độc giả có thể tra cứu và tìm ra tài liệu một cách dễ dàng. Việc tổ chức và sắp xếp tài liệu cho có hệ thống này được gọi là **Làm Biên Mục (cataloging)**. Công tác biên mục gồm có hai phần: biên mục mô tả và biên mục đề mục hay biên mục chủ đề.

**Biên Mục Mô Tả (descriptive cataloging)** là công việc làm của một quản thủ thư viện chuyên nghiệp (professional librarian) còn được gọi là Biên mục viên (cataloger) vì người này cần có những kiến thức chuyên môn để hiểu và áp dụng các quy tắc biên mục chuẩn thường là một Bộ Quy Tắc Biên Mục theo tiêu chuẩn quốc tế với mục đích bảo đảm tính nhất quán của công tác biên mục.

**Biên Mục Đề Mục (Subject cataloging)** là công việc làm của một người quản thủ thư viện chuyên nghiệp chuyên trách công việc cung cấp các Tiêu đề đề mục [còn được gọi là đề mục chủ đề = subject headings] thí dụ như *Bảng Tiêu Đề Đề Mục của Thư Viện Quốc Hội Hoa Kỳ* (Library of Congress Subject Headings) và số hiệu cho tài liệu thư viện theo một bảng phân loại nào đó, thí dụ như *Bảng Phân Loại Thập Phân Dewey*, để sắp xếp tài liệu trên kệ/giá của thư viện có một trật tự đồng nhất ngõ hầu giúp cho độc giả hay nhân viên thư viện truy cập tài liệu này một cách nhanh chóng và hữu hiệu.

Tại các thư viện nhỏ thì cả hai công việc biên mục mô tả và biên mục chủ đề đều do một người phụ trách. Tại các thư viện lớn thì hai phần việc này được tách rời ra và do nhiều người có chuyên môn của nhiều ngành của tri thức phụ trách.

## II. Mục Lục Thư Viện

**Mục lục thư viện theo lối truyền thống là thẻ/phiếu (card catalog)** hay theo lối hiện đại là mục lục trực tuyến (Online catalog), có công dụng như là một bảng dẫn mục (index) ở cuối các cuốn sách (đa số sách xuất bản ở Âu Mỹ có bảng dẫn mục, sách Việt Nam ít khi thấy có bảng dẫn mục này), với mục đích cung cấp cho độc giả phương tiện tìm thông tin trong sách một cách nhanh chóng mà không cần phải đọc hết cả cuốn sách. Độc giả chỉ cần tìm chủ đề nào đó có trong bảng dẫn mục ở cuối sách, nó sẽ ghi chú các số trang trong sách để độc giả tìm trang đó mà đọc thông tin liên hệ đến chủ đề muốn tìm. Mục lục thẻ/phiếu của thư viện cung cấp các thông tin trên thẻ/phiếu, nó mô tả tài liệu thư viện một cách ngắn, gọn xuyên qua tên tác giả, đồng tác giả (cá nhân hay tập thể), tên nhà minh họa, tên dịch giả, nhan đề, tiêu đề đề mục/đề mục chủ đề (subject headings), tên từng thư, đôi khi còn ghi thêm nhan đề của những tập/quyển của một bộ tài liệu, hay chương sách, và số hiệu\* [ký hiệu xếp giá] của tài liệu (gồm số phân loại, và số tác giả để có thể tìm ra vị trí của tài liệu trên kệ/giá đựng tài liệu.) [\*Để hiểu rõ về “số hiệu” xin xem bài “Số Dewey, Số Cutter, Số Tác Phẩm và Số Hiệu là gì? / Phạm Thị Lệ-Hương, LEAF-VN, tại địa chỉ URL này: <http://www.leaf-vn.org/Cutter-Dewey-4-25-2003.pdf> (hoặc Phụ Lục E của Cẩm Nang này.)]

### B. Mục Lục Thư Viện Tự Động Hóa (automated online catalog) hay Mục Lục Trực Tuyến (OPAC = Online Public Access Catalog)

Ngày nay với sự áp dụng công nghệ thông tin vào các dịch vụ thư viện, máy điện toán [máy tính] vận sử các chương trình tích hợp dành riêng cho dịch vụ thư viện, có thể cho độc giả truy cập thông tin với nhiều lối kết hợp khác nhau bằng kỹ thuật sử dụng toán tử Boole (Boolean search) để truy tìm ra nguồn tài liệu có trong thư viện nhanh hơn là lối tìm tòi trên các thẻ/phiếu mục lục làm theo lối truyền thống.

### C. Khuôn thức [Khổ mẫu] MARC (Machine-Readable Cataloging format)

Trong thập niên 1960, Thư Viện Quốc Hội Mỹ (The Library of Congress) đã phát triển khuôn thức [khổ mẫu] MARC (Machine-Readable Cataloging format) dùng cho việc mã hoá các thông tin có trên biểu ghi của mục lục thư viện để cho máy điện toán [máy tính] có thể đọc được các dữ kiện do biên mục viên nhập vào máy và sau đó độc giả có thể truy cập các dữ kiện này bằng máy điện toán [máy tính (computers)]. Trong việc làm biên mục theo khuôn thức [khổ mẫu] MARC, các thông tin được mã hoá dạng mã số hay chữ vào những khuôn thức định sẵn được gọi là trường (fields) bao gồm nhiều trường con (subfields). Các hệ thống chương trình điện toán tích hợp (integrated library systems) dành cho thư viện đều áp dụng khuôn thức MARC để có thể tàng trữ và truy dụng thông tin nhanh chóng và hữu hiệu.

Các thông tin có sẵn trên thẻ/phiếu mục lục được nhân viên Thư Viện Quốc Hội Mỹ làm công tác biên mục hồi cổ (retroconversion) để có một cơ sở dữ liệu đầy đủ phản ánh toàn thể mọi loại hình tài liệu hiện có trong sưu tập của thư viện này. Hiện nay Thư Viện Quốc Hội Mỹ có khoảng trên 12 triệu biểu ghi trong cơ sở dữ liệu của họ. Công ty OCLC mua các băng dữ liệu này (MARC Tape) của TV Quốc Hội Mỹ để dùng vào việc chia sẻ nguồn liệu với các thư viện thành viên và giúp các thư viện thành viên có một cơ sở dữ liệu theo đúng tiêu chuẩn biên mục chung, tiết kiệm nhân lực và tài lực trong công tác biên mục của họ. Hiện nay cơ sở dữ liệu của OCLC có khoảng trên 50 triệu biểu ghi.

Với máy điện toán [máy tính] dùng trong thư viện, khả năng truy cập thông tin của độc giả sẽ bao quát rộng rãi hơn là truy cập trên mục lục thẻ/phiếu truyền thống. Ngoài những điểm truy dụng truyền thống, độc giả có thể truy cập tài liệu qua số sách theo tiêu chuẩn quốc tế (ISBN), hay số ấn phẩm liên tục theo tiêu chuẩn quốc tế (ISSN), tên nhà xuất bản, năm xuất bản, ngôn ngữ và thể loại của tài liệu, hoặc với bất cứ thông tin nào chứa đựng trong biểu ghi theo khuôn thức [khổ mẫu] này.

MARC là một phương tiện chuẩn được áp dụng trong lãnh vực thông tin, thư viện trên thế giới. Các nước áp dụng MARC theo tiêu chuẩn chung như ở Âu Châu dùng UNIMARC, ở Mỹ dùng USMARC, ở Canada dùng CANMARC, ở Anh dùng UKMARC, v.v.. nhưng hiện nay đã có sự hợp tác quốc tế để có một chuẩn đồng nhất gọi là MARC 21, và các thư viện nhỏ có thể dùng loại MARC Đơn Giản gọi là MARC 21 Lite.

Thư Viện Quốc Hội Mỹ chủ trì việc làm khuôn thức MARC chuẩn này và tất cả độc giả có thể truy cập hai tài liệu chuẩn này, hoàn toàn miễn phí, tại mạng toàn cầu tại địa chỉ này:

- + MARC 21 : <http://www.loc.gov/marc/marcdocz.html>
- + MARC 21 Lite : <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/lite/>

### III. Các Tài Liệu Chuẩn Dùng Trong Công Tác Biên Mục:

Hiện nay đa số các nước nói tiếng Anh sử dụng những tài liệu biên mục chuẩn như sau:

*Anglo-American Cataloging Rules, 2002, 2<sup>nd</sup>* ed. Chicago, American Library Association, 2002. [*Bộ Quy tắc Biên Mục Anh-Mỹ, 2002, ấn bản thứ 2*] [Có thể dùng dịch vụ trực tuyến có trả tiền]

- *Authority Files* / Library of Congress. [<http://authorities.loc.gov> (truy dụng trực tuyến miễn phí)]

- **Dewey Decimal Classification**, 22<sup>nd</sup> ed. Dublin, OH : OCLC/Forest Press, 2003. [Bảng Phân Loại Thập Phân Dewey. Ấn bản thứ 22.] [Có thể dùng dịch vụ trực tuyến]
- **Dewey Decimal Classification**, Abridged 14<sup>th</sup> edition. Dublin, OH : OCLC/Forest Press, 2004. [Bảng Phân Loại Thập Phân Dewey. Ấn bản rút gọn thứ 14] [Có thể dùng dịch vụ trực tuyến]
- **Library of Congress Subject Headings**. Washington, D.C : Library of Congress, 2002. [Bảng Tiêu Đề Đề Mục của Thư Viện Quốc Hội Hoa Kỳ. Ấn bản 2002] [Có thể dùng dịch vụ trực tuyến có trả tiền]
- **Library of Congress Classification**. Washington, D.C. : Cataloging & Distribution Services, Library of Congress, 2003. [Có thể dùng dịch vụ trực tuyến có trả tiền] <http://lcweb.loc.gov/cds/classif.html>
- **National Library of Medicine Classification** (<http://wwwcf.nlm.nih.gov/class/>) [Bảng Phân Loại của Thư Viện Y Khoa Quốc Gia Mỹ, Chuyển tải miễn phí để dùng cho các Thư viện y khoa]
- **OCLC Four-Figure Cutter Tables (Cutter Four-Figure Table and Cutter-Sanborn Four-Figure Table)**  
 Day la địa chỉ moi: <http://www.oclc.org/dewey/support/program/instructions.htm> [Truy cập ngày 24-10-2004 -được chuyển tải miễn phí để dùng với Bảng Phân Loại Thập Phân Dewey]
- **Sears List of Subject Headings** / by Minnie Earl Sears and Joseph Miller, editor. H.W. Wilson, 2000.

#### **IV. Tài liệu tiếng Việt Dùng Trong Các Thư Viện Việt Nam:**

Tại Việt Nam, vì chưa có bộ quy tắc biên mục chuẩn cho cả nước, và cũng vì đa số các thư viện chưa dùng Tiêu đề đề mục, cũng như một số thư viện đã và đang áp dụng Bảng Phân Loại BBK, và vì Bảng Phân Loại BBK này đã không được cập nhật hóa, do đó các số phân loại đã không đáp ứng được nhu cầu của việc cung cấp số phân loại đúng cho các ngành của tri thức đang phát triển mạnh trong thế kỷ 20 và 21 này, bởi thế từ đầu thập niên 1990, đã có những cố gắng trong việc dịch và áp dụng các bộ quy tắc biên mục chuẩn của khối Anh-Mỹ, bảng phân loại Thập Phân Dewey, và Bảng tiêu đề đề mục đã và đang tiến hành tại Việt Nam cũng như tại hải ngoại.

Sau đây là một số tài liệu tiếng Việt liên hệ đến vấn đề làm biên mục đã được ấn hành:

- **Bộ Quy Tắc Biên Mục Anh-Mỹ Rút Gọn**, 1988 = The Concise AACR2, 1988 revision / tác giả: Michael Gorman ; dịch giả: Lâm Vinh Thế, Phạm Thị Lệ-Hương. McLean, VA : LEAF-VN, 2002.
- **Chọn Tiêu Đề Đề Mục Cho Thư Viện** / Nguyễn Minh Hiệp và những soạn giả khác biên soạn. T.P. Hồ Chí Minh : Câu Lạc Bộ Thư Viện, 1999.
- **Hướng Dẫn Thực Hành Phân Loại Thập Phân Dewey** / Nguyễn Minh Hiệp và những soạn giả khác biên soạn. T.P. Hồ Chí Minh : Thư Viện Cao Học, Đ.H. Khoa Học Tự Nhiên, 2002.

- ***Kiến Thức Cơ Bản Về MARC 21*** / Mary Mortimer; Công Ty Nam Hoàng dịch; Vũ Văn Sơn hiệu đính. [Hà Nội] : Công Ty Nam Hoàng, 2002. [Tài liệu phổ biến trong Lớp Huấn Luyện về MARC 21 của tác giả Mary Mortimer tại Hà Nội, 2001.]

Như đã nói ở phần Lời Nói Đầu, cuốn Cẩm Nang này chỉ dùng làm tài liệu hướng dẫn cách dùng ***Bộ Quy Tắc Biên Mục Anh-Mỹ Rút Gọn, 1988***, ấn bản tiếng Việt, do đó sẽ không bàn đến việc cung cấp Tiêu đề đề mục, hoặc Số phân loại Dewey, số tác giả trong công tác biên mục.

Ngoài các minh hoạ dành cho các thẻ/phiếu mục lục, các soạn giả cũng cố gắng làm các biểu ghi theo MARC 21 Đơn Giản (MARC 21 Lite) có khi được trích dẫn từ những biểu ghi MARC 21 của Thư Viện Quốc Hội Mỹ, hay một vài thư viện đại học lớn ở Mỹ có các sách tiếng Việt, hoặc trích dẫn các tiêu đề chuẩn từ Hồ Sơ Tiêu Đề Chuẩn của Thư Viện Quốc Hội Mỹ (*Library of Congress Authority Files*: <http://authorities.loc.gov>) với mục đích giúp các độc giả nhìn thấy những dữ kiện được chuyển biên vào hệ thống máy điện toán dùng với khuôn thức MARC 21 như thế nào, vì đa số chưa có dịp làm quen với các biểu ghi làm theo khuôn thức MARC dùng với các chương trình tự động hoá trong ngành thư viện hiện đại ở nước ngoài.

Một bản mẫu của Khuôn Thức MARC 21 Đơn Giản (MARC 21 Lite : <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/lite/>) được dịch sang tiếng Việt cũng được các soạn giả cho vào cuối Cẩm Nang này để độc giả làm quen với các thuật ngữ và tên của những trường (fields) có trên khuôn thức MARC mẫu này, hầu áp dụng một cách nhất quán khi biên mục viên làm việc nhập dữ kiện từ biểu ghi biên mục nguyên thủy (original cataloging record) hay làm việc nhập dữ kiện từ các thẻ/phiếu mục lục truyền thống trong công tác làm biên mục hồi cổ (retroconversion) để có thể thiết lập một cơ sở dữ liệu riêng cho từng thư viện rồi sau đó có thể hoà nhập vào thư mục quốc gia.

## V. NGUYÊN TẮC CỦA ISBD VÀ SỰ DU NHẬP VÀO AACR2

### 1. Lịch sử mô tả ấn phẩm theo tiêu chuẩn quốc tế (International Bibliographic Description hay ISBD) và sự kết hợp với Quy tắc biên mục Anh Mỹ

Tiêu chuẩn ISBD xuất phát từ buổi Họp quốc tế của những chuyên gia biên mục tại Copenhagen, Đan Mạch, năm 1969 để bàn cãi về vấn đề phát triển sự hợp tác quốc tế trong công tác biên mục sau Hội nghị Paris, 1967. Tại buổi họp này, một nhóm chuyên viên quốc tế được giao phó nhiệm vụ đề ra một số tiêu chuẩn liên quan đến thứ tự cũng như nội dung của phần mô tả biên mục của một đặc khảo (monographic descriptive cataloging). Kết quả của sự họp tác này là một tài liệu nhan đề *Tài liệu mô tả ấn phẩm theo tiêu chuẩn quốc tế (dành cho đặc khảo và ấn phẩm đặc khảo đa phần)* được xuất bản năm 1971.

Các tiêu chuẩn ISBD này được áp dụng trong những thư tịch [thư mục] quốc gia (National bibliography), tuy nhiên với thời gian, nó cần phải điều chỉnh lại vì những thiếu sót hay những điểm không rõ nghĩa. Năm 1973, Liên Hiệp Quốc Tế Các Hiệp Hội Thư Viện (IFLA) nhóm họp tại Grenoble, Pháp, nhằm làm sáng tỏ những điểm này. Sau buổi hội thảo, hai văn kiện đã được thành hình: Mô Tả Ấn Phẩm Theo Tiêu Chuẩn Quốc Tế Dành Cho Đặc Khảo (ISBD(M)) và Mô Tả Ấn Phẩm Theo Tiêu Chuẩn Quốc Tế Dành Cho Ấn Phẩm Liên Tục (ISBD(S)).

Mục tiêu của ISBD nhằm:

- Giúp các người sử dụng thư viện, cho dù họ nói tiếng khác nhau, thông suốt các biểu ghi thư mục xuất phát từ trong nội địa hay nước ngoài;
- Các biểu ghi thư mục trong một nước có thể kết hợp với những biểu ghi từ nước ngoài;

- Các biểu ghi viết bằng tay hay in có thể được cơ khí hoá dễ dàng, không cần phải sửa đổi nhiều;
- Quy tắc mô tả thống nhất toàn cầu sẽ tạo điều kiện thuận lợi cho sự trao đổi thông tin thư mục khắp thế giới

Nhằm đạt các mục tiêu đó, thứ tự các phần (components) trên biểu ghi [phiếu hay điện tử] phải theo đúng tiêu chuẩn cũng như cách dùng các dấu đặc biệt ngăn cách các vùng (field) trong biểu ghi.

Có 7 vùng mô tả phải theo thứ tự như sau:

1. Vùng nhan đề [sách] và minh xác về trách nhiệm
2. Vùng ấn bản [vùng lần xuất bản]
3. Vùng địa chỉ xuất bản (nơi xuất bản, tên nhà xuất bản, năm xuất bản)
4. Vùng chi tiết vật chất (số trang, minh họa, khổ sách)
5. Vùng từng thư
6. Vùng ghi chú [phụ chú]
7. Vùng dành cho số tiêu chuẩn (ISBN, ISSN), kiểu đóng bìa, và giá tiền.

Trong mỗi vùng, các yếu tố được ngăn cách bởi những dấu đặc biệt. Thí dụ trong vùng 1, nhan đề song song ngăn cách bởi dấu bằng (=). Dấu gạch chéo (/) ngăn cách nhan đề sách và vùng minh xác về trách nhiệm (ghi thông tin về tác giả v.v...) Khoảng cách trước và sau các dấu được qui định một cách chặt chẽ và bắt buộc phải áp dụng. Thí dụ: Phải ngăn cách các vùng với một dấu chấm, khoảng cách, gạch ngang và một khoảng cách (. - ); Phải bỏ 3 khoảng ở đầu phần biên mục.

Hầu kết hợp những điều khoản của tiêu chuẩn ISBD với Quy Tắc Biên Mục Anh Mỹ (AACR), thể theo lời yêu cầu của Hội Thư Viện Mỹ, Thư Viện Quốc Hội Mỹ, đã khởi công tu sửa Chương 6 (sách) của Bộ Quy Tắc này. Công cuộc tu sửa kết thúc vào mùa hè năm 1974, sau khi tiêu chuẩn ISBD được xuất bản, Hội Thư Viện Mỹ đã xuất bản riêng rẽ một quyển sách nhỏ. Thư Viện Quốc Hội Mỹ bắt đầu áp dụng những tiêu chuẩn mới này mùa thu cùng năm và sau đó các thư viện trong nước Mỹ đều noi theo. Với những sửa đổi này, các biểu ghi thư mục có một bộ mặt hoàn toàn mới lạ. Chương 12 tu sửa (tài liệu thính thị và tài liệu giảng huấn đặc biệt) được xuất bản năm 1975 và ấn bản có sửa chữa, Chương 14 (tài liệu ghi âm) đã được phát hành năm 1976.

## 2. Tóm tắt lịch sử Quy tắc biên mục Anh Mỹ:

**1841:** Sir Anthony Panizzi ở Anh xuất bản một bộ quy tắc thư mục khai triển cho thư mục Viện Bảo Tàng Anh. Các quy tắc này được luôn luôn hiệu đính cho đến năm 1936.

**1876:** Charles Ammi Cutter ở Mỹ xuất bản Quy Tắc Cho Mục Lục Tư Điển (Rules for a Dictionary Catalog). Ông đã đề ra những nguyên tắc đầu tiên làm biên mục.

**1883:** Hội Thư Viện Mỹ (American Library Association- ALA) xuất bản Quy Tắc Rút Gọn Cho Mục Lục Tác Giả và Nhan đề (Condensed Rules for an Author & Title Catalog) trong *Library Journal*.

**1893:** Quy Tắc Biên Mục (Cataloguing Rules) của Hội Thư Viện Anh Quốc (The Library Association) được xuất bản.

**1902:** Thư Viện Quốc Hội Mỹ xuất bản Quy tắc biên mục tu sửa của ALA

**1904:** Hội Thư Viện Mỹ cộng tác với Hội Thư Viện Anh Quốc để thảo ra một bộ quy tắc biên mục chung .

**1908:** Bộ quy tắc biên mục quốc tế xuất hiện lần đầu tiên, với ấn bản Anh và Mỹ.

**1941:** Ấn bản 1908 được tu sửa. Ấn bản mới gồm 324 quy tắc.

**1949:** Ấn bản này giản dị hơn, chỉ gồm tiêu đề tác giả và tiêu đề dành cho nhan đề.

**1961:** Hội Nghị Quốc Tế về nguyên tắc biên mục nhóm họp tại Paris để nghiên cứu sự chọn lựa và hình thức các tiêu đề trong thư mục sắp xếp theo tác giả và nhan đề. 12 nguyên tắc được nêu ra gọi là Nguyên tắc Hội Nghị Paris (Paris Principles)

**1967:** Bộ Quy Tắc Biên Mục Anh Mỹ (AACR ra đời ) với ấn bản dành cho Bắc Mỹ và ấn bản dành cho Anh Quốc.

**1978:** Ấn bản thứ 2 của Bộ Quy Tắc Biên Mục Anh Mỹ (AACR2) kết hợp ấn bản dành cho Bắc Mỹ và ấn bản dành cho Anh Quốc.

**1989:** *Bộ Quy Tắc Biên Mục Anh Mỹ Rút Gọn, duyệt lại năm 1988 (Concise AACR2, 1988 revision)*, do Michael Gorman viết và do ba Hội Thư Viện Mỹ, Anh và Canada xuất bản năm 1989.

## **VI. Vai Trò Quan Trọng Của AACR2 Trong Vấn Đề Kiểm Soát Thư Mục Toàn Cầu**

Trong công tác biên mục mô tả, Bộ Quy Tắc Biên Mục Anh-Mỹ, Ấn bản thứ 2 (gọi tắt là AACR2) đã được đa số các nước trên thế giới coi là một trong những tiêu chuẩn căn bản trong vấn đề kiểm soát thư mục cũng như chia sẻ thông tin giữa các thư viện trong một quốc gia, hay giữa các quốc gia với nhau trong ngành thư viện và thông tin học. Hiện nay tài liệu này đã được dịch sang 31 thứ tiếng khác nhau, để áp dụng tại các nước không nói tiếng Anh chẳng hạn như tiếng Ấn Độ (Urdu) Hy Lạp, Mã Lai, Nga, Nhật Bản, Pháp, Trung Hoa, ... Việt Nam.

[*Joint Steering Committee for Revision of Anglo-American Cataloguing Rules. Translations of AACR as of February 2004.*

<<http://www.collectionscanada.ca/jsc/translations.html>>]

Trong cuộc Hội Thảo ở Hà Nội, ngày 26-28 tháng 9 năm 2001, về “*Những Hệ Thống và Những Tiêu Chuẩn Cho Thư Viện Việt Nam*”, trong bài thuyết trình về “*Tiêu Chuẩn Kiểm Soát Thư Mục: Quy Tắc Biên Mục Anh Mỹ, Ấn Bản 2, và Phân Tích Chủ Đề\**” [niêm yết trên mạng thông tin toàn cầu (World Wide Web) tại địa chỉ URL của Đại Học RMIT (Royal Melbourne Institute of Technology)

<<http://www/mpu.rmit.edu.au/libraryworkshop/index.html#report>>, Tiến sĩ Patricia Oyler, Giáo sư Đại Học Simmons, Boston, MA, Hoa Kỳ đã nêu lên 3 lãnh vực chính của vấn đề kiểm soát thư mục là:

- Quy tắc biên mục bao gồm hình thức của một tên tác giả, tiêu chuẩn về thuật ngữ trong việc mô tả, và kiểm soát tiêu đề chuẩn
- Truy dụng thông tin bằng tiêu đề đề mục [hay đề mục chủ đề], bao gồm hệ thống phân loại và tiêu đề đề mục [hay đề mục chủ đề].
- Khuôn thức [hay khổ mẫu] để máy có thể đọc được thông tin có trong thư mục (Machine-Readable Cataloging Format)

Sự kiểm soát thư mục toàn cầu có thể đạt được khi các tiêu chuẩn chung được áp dụng, vì việc áp dụng này khiến cho các thư viện có thể chia sẻ các biểu ghi thư mục đã được tạo ra theo một tiêu chuẩn nhất quán và đã được đồng thuận. Điều này được dựa trên một giả thuyết là mỗi quốc gia chỉ có trách nhiệm làm biên mục cho những ấn phẩm do nước họ xuất bản, với thư viện quốc gia của nước đó là một cơ quan có thẩm quyền nhất để phát triển và tập hợp các biểu ghi thư mục và thiết lập những tiêu chuẩn sẽ phải theo. Như vậy nó tạo lập được một thư mục quốc gia; thư mục này đóng hai vai trò, vừa là bảng liệt kê của những ấn phẩm xuất bản trong nước, vừa là một công cụ để chia sẻ những biểu ghi thư mục với những cơ quan khác. [Khả năng chia sẻ biểu ghi này tùy thuộc vào những tiêu chuẩn thư mục cũng như tiêu chuẩn về khuôn thức máy có thể đọc và cần phải được quốc tế công nhận.](#)

Việc sử dụng Quy tắc Biên Mục Anh Mỹ (AACR2) đã được cổ vũ tại Việt Nam, cũng như nó đã được sử dụng rộng rãi trên thế giới; quy tắc này đặt cơ sở trên tiêu chuẩn của IFLA về Mô Tả Thư Mục Theo Tiêu Chuẩn Quốc Tế (ISBD: International Standards for Bibliographic Description), có thể du nhập vào việc áp dụng trong thư mục quốc gia cũng như việc áp dụng tại các thư viện công cộng hay thư viện khảo cứu, và có dung hòa với tất cả các loại hình tài liệu. Thêm vào đó, những nước đã du nhập AACR2 để làm tiêu chuẩn biên mục cũng có thể thích nghi với những yêu cầu về biên mục thuộc địa phương.

[\*"Standards for Bibliographic Control: AACR2 and Subject Analysis" by Dr. Patricia Oyler.

<<http://www/mpu.rmit.edu.au/libraryworkshop/index.html#report>>. [Thông tin này được trích dẫn ngày 14-3-2003]

Tại Việt Nam, ngành thư viện của chúng ta chưa có một từ điển thuật ngữ chuẩn cho ngành biên mục, tuy nhiên với cố gắng của một số chuyên viên ngành thư viện ở Mỹ và Canada, sách *ALA Từ Điển Giải Nghĩa Thư Viện Học và Tin Học Anh-Việt* của Hội thư Viện Hoa Kỳ đã được 3 dịch giả Phạm Thị Lệ-Hương, Lâm Vĩnh Thế, và Nguyễn Thị Nga chuyên dịch Việt ngữ, do nhà xuất bản Galen Press, Ltd. ấn hành năm 1996; và vì các thư viện Việt Nam chưa áp dụng Quy Tắc Biên Mục AACR2, và bản toàn văn của AACR2 cũng chưa được dịch sang tiếng Việt, tuy nhiên bản rút gọn đã được hội viên của LEAF-VN (Hội Hỗ Trợ Thư Viện và Giáo Dục Việt Nam) dịch, vì thế trong Cẩm Nang này chúng tôi chỉ xin đề cập đến ứng dụng của Bộ Quy Tắc Biên Mục Anh-Mỹ Rút Gọn, 1988, ấn bản tiếng Việt, được dịch từ bản tiếng Anh của tác giả Michael Gorman: *The concise AACR2, 1988 Revision* (gọi tắt là CAACR2).

Theo CAACR2, chúng ta có thể nêu ra đây những quy tắc chính trong việc áp dụng các quy tắc AACR2 trong Cẩm Nang này thành 3 phần là: (1) Lựa Chọn Những Điểm Truy Dụng (2) Mô Tả Tài Liệu Thư Viện; và (3) Hình Thức Của Tiêu Đề Được Lựa Chọn.

Chúng tôi xin liệt kê những quy tắc căn bản dùng trong cẩm nang này như sau:

#### A. Những quy tắc căn bản dành cho việc lựa chọn các điểm truy dụng:

- 23A2 : Làm bản mô tả chính có tiêu đề dành cho tác giả cá nhân
- 23B : Làm bản mô tả chính có tiêu đề dành cho tác giả tập thể
- 23C : Làm bản mô tả chính cho nhan đề
- 29B5 : Làm bản mô tả phụ cho nhan đề
- 29B4 : Làm bản mô tả phụ cho nhan đề có liên hệ với tác phẩm đang làm mô tả

## B. Những quy tắc căn bản dành cho việc mô tả hình thức của tiêu đề chính:

- 34A : Tiêu đề theo họ
- 36 : Tiêu đề theo tên
- 23 : Tiêu đề theo nhan đề
- 49 : Tiêu đề theo tên tác giả tập thể
- 43 : Năm sinh/tử của tác giả phụ thêm vào tiêu đề chính để tránh trường hợp trùng họ và tên

## C. Những quy tắc căn bản dành cho việc mô tả tài liệu thư viện:

- 1B1 : Nhan đề
- 1C : Định danh tài liệu (GMD = General Material Designation)
- 1F1 : Minh xác về trách nhiệm
- 4C1 : Nơi xuất bản
- 4D1 : Nhà xuất bản
- 4E1 : Năm xuất bản
- 5B2 : Chi tiết vật chất: Số trang
- 5D1 : Chi tiết vật chất: Kích thước
- 6 : Từng thư
- 7B14 : Chi tiết về tài liệu tham khảo
- 8B1 : Số tiêu chuẩn (ISBN)

Tùy theo từng trường hợp của việc làm biên mục tài liệu có trên tay của biên mục viên, các quy tắc trích dẫn về chi tiết có thay đổi tùy theo từng loại hình tài liệu đang được làm mô tả.

Việc thiết lập một tiêu đề chuẩn tại các nước Âu Mỹ đã được hoàn chỉnh, và hiện nay đã có Hồ Sơ Tiêu Đề Chuẩn được công nhận và do Thư Viện Quốc Hội Mỹ đứng ra bảo quản, mọi người có thể truy dụng miễn phí tại địa chỉ URL này của TV Quốc Hội Mỹ: <http://authorities.loc.gov>

Để thiết lập một Hồ Sơ Tiêu Đề Chuẩn cho Việt Nam, một lần nữa chúng tôi xin lập lại đề nghị Thư Viện Việt Nam có thể dựa trên các tiêu đề chuẩn dùng cho các tên tác giả cá nhân, tác giả tập thể của Việt Nam cũng như nước ngoài đã được thế giới chấp nhận. Đối với tên tác giả Việt Nam, vì số họ của người Việt quá ít, và họ Nguyễn chiếm đa số, để tránh việc trùng họ và tên, chúng ta nên thêm năm sinh/tử vào tên tác giả cho dù tên đó cũng đã được liệt kê trong *Hồ Sơ Tiêu Đề Chuẩn của TV Quốc Hội Mỹ (Authority files)* nhưng không có ghi năm sinh/tử. Các thông tin về tiểu sử tác giả Việt Nam, chúng ta có thể dựa vào các sách đã xuất bản như bộ *Nhà Văn Hiện Đại* của Vũ Ngọc Phan, *Tổng Tập Văn Học Việt Nam*, *Từ Điển Tác Gia Việt Nam* của Nguyễn Q. Thắng, hay *Từ Điển Bách Khoa Việt Nam*, tiểu sử một số tác giả Việt Nam có trên mạng WWW tại địa chỉ URL: <http://66.57.23.229/LuanHoan/tacgiavn/0tgvn.htm> [truy cập ngày 22-10-2004], v.v....

**Điều khẩn thiết nhất là TV Quốc Gia Việt Nam nên đứng ra làm chủ trì việc thiết lập Hồ Sơ Tiêu Đề Chuẩn cho Việt Nam ngay từ bây giờ để tất cả thư viện trong nước có một tiêu chuẩn đồng nhất mà noi theo. Mong lắm thay !!!**

\*\*\*\*\*



**Tài liệu tham khảo:**

1. *Bộ Quy Tắc Biên Mục Anh Mỹ Rút Gọn, 1988, Ấn bản Việt Ngữ lần thứ 1* / Tác giả: Michael Gorman; dịch giả: Lâm Vĩnh Thế và Phạm Thị Lệ-Hương. [McLean, Va]: LEAF-VN, 2002.
2. . *Cataloging and Classification: An Introduction.*/ Lois Mai Chan. New York: McGraw-Hill, 1981.
3. *A Brief History of AACR.* Joint Steering Committee for Revision of Anglo-American Cataloguing Rules. <<http://www.collectionscanada.ca/jsc/history.html>> [Truy cập ngày 30-5-2004]
4. *Standards for Bibliographic Control: AACR2 and Subject Analysis"* by Dr. Patricia Oyler. / RMIT (Royal Melbourne Institute of Technology) Homepage <<http://www/mpu.rmit.edu.au/libraryworkshop/index.html#report>>. [Truy cập ngày 14-3-2003]
5. *Tài Liệu Hướng Dẫn Miêu Tả Ấn Phẩm Theo Tiêu Chuẩn Quốc Tế (ISBD): Phần I: Miêu Tả Sách* / Thư Viện Quốc Gia Việt Nam, Phòng Phân Loại Biên Mục. Hà Nội Thư Viện Quốc Gia , 1986.

SAU ĐÂY LÀ NHỮNG THÍ DỤ ÁP DỤNG QUY TẮC BIÊN MỤC ANH-MỸ RÚT GỌN, 1988 ĐƯỢC MINH HOẠ DƯỚI HÌNH THỨC THẺ [PHIÊU] MỤC LỤC TRUYỀN THÔNG VÀ KHUÔN THỨC MARC 21 ĐƠN GIẢN.